

Önéletírás

GAGARIN ÉS A BALATON

Semmi sem maradt meg, még egy töredék sem, az emlékezetemből tökéletesen kivészett, hogyan raboltak el engem a 9-es számú földszintes házból, az én Teleki téri piacomról. Hat évig nőttem fel ott. Aztán jött két ember értem, vagy egy, talán az anyám, esetleg vele volt egy férfi is, semmire sem emlékszem. Tökéletes munka volt, hiába erőlködöm most: nem és nem. Az egy meddő üreg bennem, magatehetetlen voltam. Tárgy lehettem, gondolom, nyugodt és talán gépiesen illedelmes, mások intézkedtek felőlem. Semmi esély, az életemből még hátralévő időben sem fog abból az eszembe jutni semmi. Sztorno, saldiert. Még álom sem volt, és nem is lesz, az már bizonyos. Eldőlt.

Nyilván nem ellenkeztem, csak mentem. Legvalószínűbb az, hogy anyám jött értem, az Évi. Gondolom, előzőleg ő vitte el a holmimat abba a lakásba, ahol majd élni fogok. Az nem volt messze a Teleki tértől. Aggteleki utcának hívták a helyet, tőle néhány lépésnyire a Bezerédi utca, ahol az iskola épülete meredt ki a kőből. Ott kezdem meg a tanulmányaimat. Róza nagyanyám csomagolhatott össze rám, talán titokban, csak találgatni tudok. Egyszer csak ott voltam egy szintén egyszobás első emeleti lakhelyen, az Aggteleki utcában, volt ott még egy pianínó is, szőke nevelőapám – nagyapám, Sándor helyetti új apám – bérelte azt a hangszert, és játszott rajta esténként nekünk, mi pedig Évivel figyelmesen ülve szép ruháinkban, kettesben hallgattuk. Jólneveltek voltunk. Majd anyám megivott egy pohár bort és énekelni kezdett. Én is csatlakoztam a rádióból ismert slágerhez.

És az a világoskék szemű, úri férfi a nevére vett. Az első iskolai bizonyítványom keményen világosbarna, címeres fedőlapját ma is tisztán látom magam előtt. Rajta az én első nevem, amit sosem látott apám felől kaptam: Vetró Géza. A ~~Vetró~~ áthúzva, így, fölötte meg az: Rozner. Az lettem, a tanítónő már kezdettől így szólított, Rozner Géza.

Egyvalamibe azért meg tudok kapaszkodni az új korszak első napjaiból. Az első tanítási naphól egyetlen kép bevésődött. Azon túl semmire sem emlékszem abból az osztályteremből. Ülünk a mi kijelölt helyeinken, padsorokban, rendben. A középső sor első padja előtt egy férfi áll, talán egyik osztálytársamnak az apja, és karjában tart, mint egy köztéri szobor, egy rémületében bőgő kisfiút, és biztatja, hogy merjen ő is beülni az egyik padba. És hogy én magamban akkor elítélem azt a jövőendő osztálytársamat. Így nem szabad viselkedni, gyávaóság. Én sosem fogok, nem akarok így viselkedni. Nem szabad. Róza nagyanyám sugallta ezt, ő mondta, amikor a Teleki térről útnak indított? Most úgy képzelem. És meglehet, azért felejtettem el a törésvonal napjaiból brutálisan mindent, mert az a feltett szándék ölte ki belőlem, hogy engedelmes és fegyelmezett leszek. A merev eltökéltségtől vakult meg a memóriám.

A következő az, hogy még mindig első elemista vagyok, meghal Sztálin, akihez nem volna közöm, ha a halálhír napján elfelejtett iskolámból hazaérkezvén nem Ilonka néni ad nekem ebédet az új konyhában. Továbbá Ilonka nénit is teljesen elfelejtettem volna, ha akkor nem hal meg Sztálin.

Ilonka néni valami erdélyi rokona lehetett a nevelőapámnak, és új szüleim azzal bízhatták meg, hogy adjon nekem ebédet, míg ők dolgozni vannak. Ülök az ebédnél, mondom Ilonka néninek, hogy meghalt Sztálin, az emberiség jótévője. Kérdelem tőle, talán valami kifogása van ellene – persze nem ezekkel a szavakkal –, mert kelletlen kifejezést látok átfutni az arcán. Hogyhogy nem akar a világgyászban részt venni Ilonka néni?

Erre ő: Sztálin bácsi nem volt jó ember. Tényleg? Miért? Mert nem viselkedett jól, mondja ő. Nem volt engedelmes. Az orvosok megmondták neki, hogy gyomorvérzést kap, ha mindig csak a kedvenc ételét eszi, de ő nem hallgatott rájuk, önféjű volt. Továbbra is csak azt tömte magába Sztálin, amit ő szeretett. Hát persze, hogy gyomorvérzést kapott, abba pusztult bele.

– És mi volt neki a kedvenc étele.

– A rántott hús.

A rántott hús volt az én kedvencem is, nyilván azt kértem Ilonka nénitől, de ő mást adott helyette. Úgy igazolta magát, hogy Sztálinba vetett hitemet is megingatva egyben. Ezért nem felejtettem el Ilonka nénit, határozottan emlékszem rá ma is, tiszta és okos asszony volt, erdélyi menekült, hirtelen eltűnt előlem, közben Sztálin révén máig kísért.

Továbbra is a világpolitikánál maradván: majdhogynem évente új lakásba költöztünk az én új szüleimmel, ahogyan anyagilag egyre tollasodtunk. Évi is, Pista is dolgozott. Anyám az Autójavítóban irodán – gyorsírni is tudott –, Pista egy kórházban, mint sebészorvos. Második elemiben a külső Üllői útra jártam, tetves gyerekek közé, ahol egyszer én is tetves lettem, és nagyon megverték szünetben, a végében a nálam nagyobb fiúk, majd egy mintaiskolába kerültem, mert a Thaly Kálmán utcában kezdtünk lakni. Itt már telefonunk is volt, nagy ritkaság abban az időben. Ének tagozatos volt az a mintaiskola, egyben óvónőképző, ott is énekelünk, abban én nem voltam jó.

Most átugrok bizonyos eseményeket, amikre majd még visszatérek, mert engem ebben a fejezetben csak a két legpontosabban megmaradt, egész életemet meghatározó fordulat érdekel. Amikor tizenöt és amikor tizenhét éves lettem.

Zavaros időkben, a kamaszkoromban akarok kutakodni, amikor érthetetlen indulatok ráztak, elbújva sírtam, ok nélkül csapdostam mindkét tenyeremmel a falat, egyszerre két lányba voltam szerelmes, ezért kerültem őket, nem mertem a szemükbe nézni se, de ujjongtam magamban, mert az olyan jó érzés volt, hogy meggyötör egy alaktalan valami.

1961. április 12-én megjelent a világúrben a maga neméből az első ember. Egy szerdai napon történt ez, az imént néztem utána interneten. Én tizenöt éves voltam ekkor, mint Verne kölyök-férfi hajóskapitánya, az érettség határvonalán, a lábam kínosan szőrösödni kezdett.

A földlakók első küldöttjét az általuk ismertnek vélt és egyetlennek tartott világmindenségbe Gagarinnak hívták, mert orosz volt az illető. A Szovjetunió lőtte fel oda, és hogy viselt-e vörös csillagot a szkafanderje sisakján, annak elfelejtettem utánanézni, és most úgy döntöttem, nem pótolom a hiányt, mivel én magántörténelmet írok, számomra az a fontos, amit nevelőapám mondott anyámnak erről a világrengető eseményről: „Szívecském, ezek olyan technikai fölényben vannak az amerikaiakkal szemben, hogy ezek már örökké rajtunk fognak maradni.” De szóról szóra. És kivételesen megfélekedezve arról, hogy én is hallom a szavakat, hozzatott valami olyasmit, hogy mostantól fogva az orosz megszállást már örökké felszabadításnak fogják hívni. Neki a nagy dátum így lett neves.

Számomra másként lett felejthetetlen 1961. április 12-e. Még arra is emlékszem, hogy tavasziasan sütött a nap, a Cukor utcai iskolában voltam elsős gimnazista, egyenköpenyt kellett viselnem, jó nagy aktatáskám volt, amibe a tanszerek mellé befért legalább két olvasnivaló könyv is, beléjük merülni a villamoson. A Felszabadulás téren szálltam fel április 12-én a szép napfényben, már elfelejtettem hányasra, azzal az Emkéig mentem, majd a Népszínház utcáig gyalog, majd az ottani végállomásnál, a Csokonai mozinál az édes 28-asra. Az kanyarodott el jajgatva a 9-es számú ház előtt az estében, amikor épp kezdtem álomba merülni, amikor még ott laktam. Elindult. Egy megálló a Nap mozinál, régi nevén: Eldorádó. Itt szálltam le mindig, ha nem a nagyszüleimnél ebédeltem a régi házban, amit joggal nevezhetnék szülőházamnak is, hiszen kiskoromban benne nevelkedtem. Hozzá, a Teleki térhez a második megállónál kellett leszállnom, ahogyan azon a napon is tettem. Éhes lehettem, mert először a nagyapámék standját elkerülve, a bódék mentén haladva érkeztem a Teleki tér 9-be, az én földszintes szülőházamba. És itt, az udvaron értesültem valamelyik lakótól, hogy az oroszok lőtték fel az előbb az első embert a világűrbe, nem az amerikaiak. Emlékszem a szomszédokra, ahogyan kisebb csoportokban állva élénken diskuráltak a fényben, ami tőlük szokatlan látvány volt. Meg hogy Gagarint emlegették.

A konyhában ebédeltem, aztán – nem tudom, nagyanyám hol lehetett, ő az engem érintő, sorsdöntő eseményekből rendszerint eltűnt – fogtam az iskolatáskámat, és elindultam a családi stand, a piac közepe felé. Gagarin az ottani forgalmon mit sem változtatott. Fél 2-2 óra lehetett, a szokott környezet, a lézengő vevők és nekem köszönő ismerős árusok, hiszen én a Bereményiék unokája voltam, újdonsággal nem kecsegtettek, mégis, mégis mintha távozó vendég lettem volna ott, aki utoljára szétnéz. Ahogy tán Gagarin nézett le a Földre, ami kék színű volt. Állítólag, bár fotók is tanúsítják. Ha csak át nem retusálták azokat. Mint nagyapám standját most az én emlékezetem, amely szerint a bódé a piac legnagyobbja volt, még hozzá annak is a kellős közepén.

Már messziről odaláttam. Nagyapám széles bódéjában ketten álltak belül, előtte nem volt senki vevő. Tömött zsákok sorakoztak a stand bendőjében. Az egyik alak hajadonfővel, ballonkabátban és zsebre tett kézzel csak félig állt, másrészt félfenékkal az egyik zsákhoz dőlve ült. A másik a nagyapám volt, hátratolt kalappal a fején, barna kordbársony zakója előtt kék kötény. Már messziről kiszúrta magának – mindig is kereskedő módra szemfüles volt – a standjának a kitért ajtajához jött és intett, hogy mire vársz, gyere már. Gondoltam, be akar mutatni valakinek, talán

egy operaénekesnek, vagy ilyesmi magasabb rangú vevőjének. A látogató nem változtatott a testhelyzetén. A zsáknak dőlve nézett felém.

– Na mit gondolsz, ki van itt? – jött ki elém a nagyapám, Sándor.

Jóképű ember volt az a ballonkabátos, olyan várakozásteljesen mosolygott, hogy azt kellett mondanom:

– Az apám?

Csak egyszer láttam róla képet kiskoromban, nagyszüleim lakásában, ahol akkor én laktam, került a kezembe, azon is egy csoport közepén ült. Hosszú asztal túloldalán, pohárral a kezében mosolygott az én akkor tizenhat éves anyámhoz hajolva, mellettük kétfelől a nagyszüleim ünneplőben, meg a násznép, a hátuk mögött pedig álló alakok. Ő volt a vőlegény, az új férj, anyám a friss asszony, rövid idővel a templomi esküvő után valami vendéglőben, ahol – a nyakam rá – a nagyszüleim állták a számlát. Most, utóbb jövök rá, hogy kisgyerekkoromban többször nézegettem azt a képet, ami elkallódott valahol, talán arról tudtam azonosítani az én odalövődött látogatómat 1961. április 12-én.

– Az apám? – kérdeztem, az pedig felállt a zsákról.

– Fiam! – És magához ölelt a stand belsejében.

Sándor melletttem termett, hogy kellő időben befolyásolni tudja a kialakulófélben lévő, szerinte piaci alkut. Így hát ketten álltunk szemben övele, a kereskedő exvejével, aki a későbbiekben nagyon könnyelműnek mutatkozott.

Tulajdonképpen hozzád jöttem, feltétlenül látni akartalak – mondotta. – Azért csak most, mert most jövök a börtönből. Tudod, lecsuktak ezek, mert nem úgy táncoltam, ahogy ők fütyülnek.

Mennyit is ültél, Géza? – szölt közbe Sándor, remélve, hogy az ő véreként kevésből is értek.

– Négy évet nettó – mondta melleleg a druszám, és ebből számomra kiderült, hogy tizenegy évvel nem tud elszámolni. De ő továbbra is gyanútlan folytatta.

Hogy most eljött találkozni velem, de már elég nagy lettem ahhoz, hogy ezentúl én is menjek el őhöz látogatóba, amikor csak a kedvem tartja. Máris megadja a címét, ahol lakik a Baross utcában, ide nem is messze. Felkereshetem őt bármikor. Vár engem ott szeretettel egy kistestvérem is, egy öcsém, akít Tominak hívnak. És tudom-e, hogy miért adta neki épp ezt a nevet? Mert a háború idején mindenki így nevezte az amerikai katonákat, azért. És hogy nem akarom-e felírni a lakcímét.

Mondd csak, meg tudom jegyezni – mondtam.

Állítom, pontosan ide tudom idézni az összes szót és fordulatot, melynek során Sándor és én, a kereskedő és tanítványa, árusi összjátékkal csaptuk be azt a kedvesen színes és nemtörődöm vevőt. Ugyanis nagyapám ekkor dobta be az egyik legemlékezetesebb trükkjét.

Hamiskásan átkarolta a vállamat, meg is rázott kissé, térjek már magamhoz, és családiasan, mintha össze akarná hozni apát a fiával, ismételten közbeszólt:

– Eljött hozzád, és mit gondolsz, milyen ajándékot hozott neked?

– Sándor? Hát nekiadod? – lépett bele a csapdába apám. Elárulva, hogy börtön utáni szorultságában nem énmiattam, hanem valamit eladni jött a piacra. Csak egy nem várt érkező vagyok neki, ahogy most a standhoz jöttem. És nem is hozott ajándékot nekem.

– Hát tényleg nekiadod? Tudod, hogy mért szép ez, Sándor? Azért szép, mert azt én az apámtól kaptam azzal, hogy majd add a fiadnak, ha megszületik. És az a szép ebben, hogy akkor most méltó helyre kerül, ez a szép benne.

Közben Sándor olyan ünnepi mozdulattal, amely neki minden anyagias természetű ügyében éles tisztasággal ott volt, előhúzta a saját zsebéből az én ajándékomat, amit ő már kifizetett. Egy karórát.

– Arany Doxa – nyomta a kezembe. Lévéen tulajdonképpen ő az ajándékozó.

– Meg se nézed? Tedd el, gróf úr!

– Tedd csak el – mondták. – Tizennégy karátos. Vagy tizennyolc? Nézd csak meg!

– Nem kell – nyújtottam oda az apámnak.

– Dehát már ki van fizetve – mondta az apám.

– Akkor add vissza neki a pénzt, és vidd el az órát. Nekem nem kell.

Tiltakoztak, ne rontsak üzletet.

– Mit szólsz bele? Te csak ne szólj bele. Tartsd meg, ne legyél balek. Hordjad, mint egy földbirtokos. Legyen már jövőd. Az arany is oda szeret menni, ahol egyszer már volt.

Ebből még az volt hátra, hogy a nagyapám a csuklómra szíjazta a karórát. A szíja avétos volt, ahogyan később visszaidéztem az emlékét.

1961. április 12-én hazamentem a piacról a közeli Népszínház utca 35-be, egyetlen villamosmegállónyira.

A konyhában viaszosvászonnal leterített asztalnál kezdtem csinálni a leckét. Nemi idő elteltével észrevettem – jobbkezes vagyok –, hogy a bal csuklóm csupasza a viaszosvászonon. Hazafelé a piac bódéi közt vagy a Népszínház utca járdáján valahol elveszítettem apai örökségemet, az arany Doxát. Röviddel azután, hogy Sándor rámszíjazta. Később senki sem kérdezte, hogy hova tettem, soha.

Apám sem, pedig még azon a héten szombaton ellátogattam hozzá a Baross utca és a Leonardo da Vinci utca sarkán lévő ház legfelső emeletére, egy erkélyes lakásba. Összeismerkedtem a feleséggel, Julikával és az öcsémmel, Tomival, aki később az elnevezését követve, 19 éves korában elment Amerikába. Azóta is Los Angelesben él. E lapokról is üdvözlöm őt.

A hatvanas évek első fele az idők színeváltozását hozta. A vaskor hirtelen változott meg. Valamely napon másként és más miatt viselkedő, kicserélt emberek között találtam magam, a helybeliek felpróbálták az egyetlen választékot, az infantilis derűt.

Nevelőapám például egyszerűen borbélyhoz ment és oldalra fésültette lenszőke haját, magára vett egy Gérard Philipe-es zakót. Anyám pedig fiús frizurával kozmetikushoz járt. Egyszer el is kísértette magát velem oda, a Belvárosba, ahol egy frissen engedélyezett szépeészeti szalon nyílt egy volt polgári magánlakásban. Ott én még gyereknek számítottam a sok nő közt, akik gyors reccsentéssel fekete réteget szakítottak le a lábszárukról, és az egyetlen jelenlévő férfival évődtek, akinek kiállt az ádámcsutkája, és még a nyakán is, nemhogy a kezén tele volt szeplőkkel. Különös, barna pulóvert viselt, mindennek tetejébe vonzó ezüstláncot a csuklóján, amit karcsú lapocskára gravírozott angol szó egészített ki: TWO. Ilyesmit bátorság volt hordani akkoriban. Szemet szűrt a rendőröknek. Érdeklődésemre Emil bácsi – mert így kellett hívnom – közelről is megmutatta a karkötőjét nekem. Anyám egy

bura alól megígérte, hogy a következő születésnapomra nekem is csináltat egy ilyen, ismeri azt az ötvös srácot, aki ebből él. Majd hozzátette: „Ugyan, szívem, hát persze. Ha nem vetted volna észre, eddig még soha nem kértél semmit se tőlem.” És valóban, addig én még sose vágytam úgy semmire, mint arra a karkötőre.

Aztán – még szintén Gagarin világűrbe való fellövése előtt valamivel – anyám áthívott engem a szomszéd szobából. Hátát félig a falnak vetve könyökölt a díványon, és sejtelmesen ünnepélyes volt. A nevelőapám fotelben ült, némán figyelt minket. Ilyenkor, az ő kék tekintetének titkos véleményű súlya alatt anyám rendezésében álságos jeleneteket szoktunk játszani mi ketten.

– Azt akarjuk mondani – kezdett a nagy bejelentésbe az én egyébként normális anyám –, hogy a családjunk hamarosan új taggal bővül. Úgy értem, egy kedves valaki fog érkezni közénk, akit régóta vártunk.

Azt gondoltam, testvérem fog születni, anyám terhes, és ezután majd egy csecsemőre fog irányulni a figyelmük, nem rám.

– Nem is örülsz, Géza?

Gyorsan odaugrottam, erősen rácsókoltam az arcára, és mondtam, de igen, dehogynem, és valóban örültem, abban a hitben, hogy ezentúl megszabadulok az ő gyanakvó ellenőrzésüktől, és még hosszan sorolhatnám mi mindentől, mert az új lakóval lesznek elfoglalva. Idétlenül még azt is találtam mondani: „Majd meglátjátok, milyen jó testvére leszek neki.”

Ekkor derült ki, hogy egy autóról van szó. Hogy ők egy Trabant márkájú keletnémet autót vettek, életük első autóját, az lesz az új családtagunk nemsokára. Mályvaszínű, a rendszáma pedig: CF2000. Hamarosan kezdik a vezetési tanfolyamot, már arra is befizettek, az autóra is, amit mindjárt hazahoznak.

Aztán a nevelőapámra néztem. Hálóköntösben ült szülei szalongarnitúrájának egyik foteljében, a brokát alól fehér ing és nyakkendő látszott elő. Ezt a kettőst most anyám ellenőrizte a díványról.

– Apuka – szólítottam meg hülyén és kényszeresen, ahogyan vele mindig viselkedtem. – Gratulálok az autóhoz, Apuka.

Anyám találta ki ezt az elnevezést a Pista helyett. Eleinte Pistát mondtam, aztán meg kellett ígérenem, hogy ő nekem Apuka lesz.

Teleki téri zavartalanul boldog hat évem után ő volt az első ember, aki utált engem. Csak lassacskán vettem észre ezt, miközben ő sorra fedezte fel a hibáimat. Azt például, hogy reménytelen a zenei hallásom.

Ha nem volt otthon, mi remekül éreztük magunkat anyámmal. Megtanított kedvenc verseire, a konyhaasztalnál ülve lánykorának slágereit énekeltük együtt, azóta sem felejtettem el őket, kívülről fújom mindegyiket, ha magam vagyok.

Anyám azt akarta, hogy tanuljak meg Apukától zongorázni.

Várákozva leült, várta, kezdjük az első leckét. Első közös lakásunkban voltunk az Aggteleki utcában. A horgolt függönyön túl este volt, a lámpafényben mi hárman. Én álltam.

Apuka leütött egy hangot a bérelt pianínón, felszólított, énekeljem utána. Aztán egy másik hang, én állva utánoztam. Harmadik és talán egy negyedik, majd ő anyámhoz fordulva kijelentette, reménytelen eset vagyok, botfülű. Sosem lesz a zenéhez közöm.

Később buta lettem. Szégyenkezve jöttek haza a szülői értekezletről, az iskolából. Elsőben nem tudtam szótagolva olvasni, jóllehet akkor már két év óta regényeket bújtam, így hát a tanítónő is visszataszítónak tartott, amivel anyám is kénytelen volt egyetérteni, és olykor idegenkedve nézett rám.

Feszélyezetten viselkedtem, a mosogatásban sem tudtam segíteni, törölgetéskor eltörött a tányér, később hasznavehetetlen sunyiként tartottak számon. El is hittem, hogy az vagyok. Nem értettem magamat, hogy lehetek ilyen. Egyetlen menedékem az olvasás volt.

Apuka lehülyézett, bambán vigyorogtam, ami szintén feldühítette. Hogy kiröhögöm. Én meg rájöttem, hogy igaza van, kiröhögöm, de nem csak őt, magamat is, anyámat is. Mind a hármunkat. Rettenetesen megjátszós társaságnak tűntünk az én szememben, és évről évre inkább.

Bűneim az évek során szaporodtak. Szégyenlősen viselkedtem, bár titkon nem voltam hajlandó szégyellni magam. Hiszen jól emlékeztem diadalmas kisfiú koromra a Teleki tér 9-ben, bár sosem álmodoztam róla, csak magam elöl is elrejtett csempészárúként bennem maradt.

Ha már tilos lettem, titkolózni kezdtem. Nem tudtak mit kezdeni velem. Apuka többször kijelentette, hogy börtönben végzem, és ezt én nem éreztem túlzásnak. Anyám viszont megrémült. Beszorult két férfi közé. A hátam mögött nyilván csitította a férjét, ahogyan négy szemközt nekem is próbálta elmagyarázni Apukát.

Egyszer a megértésemet kérve, suttogva elmagyarázta nekem, hogy Apuka egy beteg ember. Fiatalkori cukros, diabéteszes, injekcióznia kell magát, nekünk meg meg kell bocsájtanunk a kedélyingadozásait. Majd elolvastatta velem azt a levelet, amiben Apuka megkérte az ő kezét. Külön felhívta a figyelmemet az egyik kitételre: „Ígérem, jó apja leszek a kis Gézának.”

És anyám igyekezetében odáig is elment, hogy fojtott hangon bevallotta: Apuka apját az a szerencsétlenség érte, hogy föllakasztották a háború után. És hozzátette, hogy Apuka édesanyja, a kivégzett polgármester özvegye rövidesen a férje után halt szégyenében, két hónappal a kivégzést követőleg. Mert minden hajnalban egy puskás ór jött érte és különféle közintézményekbe kísérte Nagybányán, ahol az asszonynak folyosókat kellett felmosnia és különféle más megalázó munkákat végeznie.

Én erre anyámmal együtt hüledeztem, de ez csak megjátszás volt, bevallom, mert nyomasztottak ugyan a borzalmak, de akkor már késő volt, önző módon nem maradt bennem több Apuka iránt, csak egy egészen kevéske irgalom. Álságos maradték.

Addigra ugyanis nevelőapám többször megvert engem. Az némiképp mulatságos volt. Mindig titokban vert meg, a pincében, amikor kettesben mentünk le fát, és mindannyiszor hátulról. Hát az borzalmas volt, borzalmasan nevetséges. Szemből sosem ütött volna meg. Félmeztelenre kellett vetköznöm, odatartanom a hátamat, és volt ott egy ócska prakker, azt a rózsája fölött markolta meg, és a fonnott nyelével ütött. Egy égő gyertya fényénél, lécfalú pincerekeszben. Nem nagyokat ütött, nem is kicsiket, nyoma ne maradjon, értett hozzá, végzettsége szerint sebeszorvos volt. Így hát ütött ember lettem, ami elkülönített az érinthetetlenektől. Anyám állítólag mit sem tudott erről. Mindhárman hallgattunk róla. Nem tudom, ki mit tudott, mit beszéltek meg ők egymás között, mit nem.

Ezek a verések mindig ugyanabból az okból történtek. Főbűnöm a hazudozás volt. És Apuka szerint az is hazugság, ha elhallgatok valamit. Márpedig az az ő halála, ha nem mondok meg valamit. Csinálhatok én bármit, lehetek börtöntöltelék, mint a vérszerinti apám, azt ő elnézi, az az én bajom, csak ne hazudjak neki. Márpedig én mereven elzárkóztam tőle. A feleségétől is. Megnémultam. Semmit sem mondtam meg nekik, mert tetteim sorra megrovásban részesültek. Tenyérbemászó lehettem, kissé bamba és rosszakaratú. Kínlódtam a visszafojtott röhögéstől, amikor arra a párra pillantottam. Fízett ellenség lettem közöttük. Legfőbb büntetésem az volt, ha egy teljes hétre eltiltottak az olvasástól, mert olyankor nem tudtam, hova legyek. A levegőbe néztem és üres volt a fejem. Mégsem voltam boldogtalan, mert előzőleg hat évig boldog voltam, és biztosan tudtam: ha megszabadulok tőlük, megint az leszek. Boldog, mert tudtam, milyen az, nem felejtettem el.

És az lettem. Bekövetkezett. 1963 augusztusában megtörtént velem kamaszkorom legboldogabb nyara. Az előzményekről csak röviden, mert én igazából arról az augusztusról akarok megemlékezni a Balatonnál.

Tehát: Pápára, egy dunántúli, elzárt kisvárosba kerültem kollégiumba. Harmadikos gimnazistaként kezdtem ott, és egy évig, egy teljes tanévig nem láttam az én házaspáromat.

Illetve anyám egyszer eljött egy rövidke látogatásra. Előtte Apuka írt nekem egy levelet Pápára. Abban felszólított, hogy küldjek valami életjelet aggódó anyámnak, egyetlen levelet, máskülönben ő fog meglátogatni Pápán, „és attól a jóisten óvjon mindkettőnket”. Megkönnyebbülten dobtam szemétbe sorait és vegyültem kollégista társaim közé vissza. Ott a magam embere lehettem végre. A bakonyi falvakból jött fiúk és tanáraik befogadtak, én meg börtöneim után könnyedén hasonultam hozzájuk.

Aztán a tanulószobából a portára hívtak, hogy itt az édesanyám. Arcon csókoltuk egymást. Elmentünk egy presszóba, ami a Türr István Gimnázium épületével szemben volt. Itt anyám röviden, mert indult vissza nemsokára a vonat, elmesélte, hogy ideérkezése után először az iskolába ment be rettegve, hogy érdeklődjön felőlem, mert tőlem úgysem tudhatja meg soha, miket követtem el Pápán. Maga az igazgató, Galántai István jött le hozzá a portához, amikor otlétéről értesült, és felkísérte őt az irodájába. Anyám a legrosszabbaktól tartott még akkor is, amikor a szálas, tekintélyes férfi úgy értékelt engem, mint kitűnő diákot, akinek a nevét majd márványtábla fogja hirdetni, hogy idejárt iskolába, és búcsúzóul kezét is csókolta. Akkor anyám azt mondta neki, talán rosszul értette a nevet, ő a Roznernek az anyja. „Igen, a mi Gézánk, róla beszélek.”

Anyám megragadta a kezemet az eszpresszóban, és könyörögve nézett a szemembe.

– Géza, valld be, mit hazudtál az ittenieknek, hogy az igazgató úr ezeket mondta? Vigyázz, mert ha rájönnek, hogy átvered őket, nem csak hogy kirúgnak, de egy életre elvágod magadat. Mivel hitetted el, hogy nem vagy olyan, amilyen vagy valójában? Miket hazudtál nekik?

Jelenlétében a presszóban én már megint visszavedlettem hülyévé. Fejemet csavargatva motyogtam: „Semmit, semmit, hidd el, édesanyám, becsületszavamra, nem is értem, miért mondta az igazgató úr azt neked, én nem csináltam semmit. Nem tudom.”

És ő, továbbra is Apuka és a Budapesten hagyott rosszakaró tanáraink hatása alatt, hitetlenkedve vett tőlem búcsút, ment az állomásra, én meg a kollégiumomba vissza.

Ott – az egyik szárnyán még boltíves, tömör épületben – én a Szőrös ragadványnevet kaptam, mivel az azidőtájt kapható vacak borotvapengék használata miatt vagy kínos sebek borították arcom érzékeny bőrét, vagy pedig látványosan erős borosta, aminek viselését egyáltalán nem büntették a felügyelő tanárok, örök hálám megértő szabályaik miatt, amiket nevelőapám után különösképpen tudtam értékelni. Ha nyár volt, ha tél, valósággal simogatta zsíros kamaszarcomat az előítéletek nélküli pápai levegő, és amikor egyensapkásan, szabályos gyalogmenetben a Kossuth utcán a többi kollégista közt végigvonultam, legnagyobb csodálkozásomra az nekem egyáltalán nem volt röhejes. Szerettem ott lenni, benne, köztük, mintha jártam volna már velük egy előző életemben. Vagy fordítva: kinyílt egy kapu Pápán, egy ajtó nekem, kicsapódott egy nagy rétre, aminek mindjárt nekirohantok.

Hozzá még a hálószoba, ahol ha az emeletes vaságyak között egy rövid pillanatra megébredtem, tízéves fogságom után a mellem megtelt levegővel, és bandám volt a többi együtt lélegző, tájszólásos harmadikos. Pedig, az igazat megvallva, volt nekem egy részem, amelyik az egészen kínosan röhögött. Máshova vágytam innen is. Ki akartam találni, hogy hova, mindenesetre: neki a világnak. Nem kerülhetem ki a szót: *lelkes* kamasz lett belőlem. Kereső, ahogyan rámfogta Róza. Erre jött az 1963-as nyári szünet.

Kipakoltunk az alagsorban. Nekem elfért egy vállra vethető sportszatyorban majdnem az összes holmim. A kézisúlyzókat és a könyveimet a keskeny vasszekrényben hagytam, ajtaján a nevelőapámtól rámragasztott nevem.

Odajött Nagy-Szép Sándor, az osztályfőnököm és egyben egyike a kollégiumban lakó nevelőtanárainknak. Testes fiatal férfi, gunyoros, aranykeretes pillantással, cigarettázva nézett le rám.

– És te most hova mész a nyáron? Meg tudnád mondani nekem? Vagy nem? Kinnél laksz te lényegében a te bonyolult családobdól?

– Még nem tudom, tanár úr, kérem.

– Nem akarsz itt maradni a nyáron? Bele ne keveredj valamibe. Hallod? Félek, te teljesen hülye vagy, Rozner.

– Én ezt tudom, tanár úr. De majd eldöntöm a vonaton. Három helyem is van, ahova mehetek.

– És mi lesz, ha te egy negyedikre találsz odamenni? Az lenne a jó, mi? – Azzal ment másokat is búcsúztatni a testes, lúdtalpas torony.

Augusztus lett, amikor elérkeztem a Balatonhoz. Előtte vérszerinti apáméknál töltöttem néhány éjszakát a Baross utcában, majd a nagyszüleimnél aludtam a Teleki téren. Sándor nem mondta, hogy segíthetnék nekik a standban a nagy nyári forgalom idején, csak érezte, így hát később leléptem onnan is. Boldoggá tett, hogy anyám és Apuka azt sem tudják, hol vagyok, és nem tudnak utánam nyúlni.

Nagyon élveztem, hogy parkokban padokon éjszakázom, a sportszatyrom volt a párnám. A rendőrök naponta többször igazoltattak, homlokukat ráncolva fel is írtak a noteszukba, hogy a körzetükben történt bűnügyek esetén később előállít-

tathassanak, mint egy arrafelé mutatkozó gyanús alakot, aki valamire készül. Mindannyiszor kimagyaráztam magam. „Elvesztettem a kulcsomat, és nem akarom a szüleimet felébreszteni.” „Nem is aludtam, csak pihenek, mielőtt hazamennék.” „Várok itt egy lányt, mindjárt jön. Tudja, szerelmes vagyok.” Legtöbbször az utóbbi hatott rájuk, a rendőrök még abba is belenyugodtak, ha nem voltam hajlandó elárulni annak a lánynak a nevét és pontos lakcímét. A kótyagos, szerelmes kölyök figurája hatott rájuk – ezt figyeltem meg, talán mert illett a kinézésemhez.

Napközben az Anna presszóban töltöttem el az időmet. Merészeltem ezüzláncot viselni a csuklómon, rajta három betű: TWO. Beültem arra a méregdrága helyre a Váci utcában, egy kávé mellé. Ott wurlitzer is volt, ritka gép, amibe ha egy forintot bedobott az ember, különféle amerikai sikerszámokat hallgathatott. Kedvencem volt a zöld 24-es. Ha azt beütöttem, a többi ücsörgő felkapta a fejét. Egy Paul Anka-szám volt, ma is a fülemben van. És ha valakivel, csupa hozzám hasonlóan nyári lődörgő fiúval vagy lánnyal összeismerkedtem az Annában, mindegyik éppen a Balatonról jött vagy oda készült autóstoppal. „Kiállsz az autótól szélére, intesz az autónak, és ha megáll, mondd, a tóhoz akarsz menni. Elvisz, ameddig elvisz.”

Alkalmaztam már én is ezt a módszert, elhatároztam, nekivágok, ha már megengedi az idők színeváltozása. Nagyanyám is biztatott, amikor a Teleki téren jártam, hogy menjek a Balatonhoz, mert anyám hagyott nála egy lakcímet a tó déli partján – talán síófokit, már nem emlékszem –, hogy csatlakozzam hozzájuk, mert ők az új, könnyedebb idők szavát követve végre ott nyaralnak az idén. Apuka ugyanis közben sebészből fogorvossá képezte magát, így többet kereshetett.

Egy szép nyári napon elmentem az Anna presszóból az Osztyapenkó szoborhoz. A stopposok innen szoktak indulni a Balatonhoz. A különféle autók rendre megálltak nekem. A sofőrökkel élénk beszélgetésekbe merültem, mintha mindenki nyelvén értettem volna akkoriban, olyanok voltak a megújult emberek. Mindenki a megélhetésével foglalkozott.

Amerre vezetett az országút, mindenütt stopposok álltak. Egy új fajta, amibe beletartoztam én is. Várakozás közben szóba álltunk egymással. Ki hova tart, hol lehet alvóhelyet találni – azt kéglínek hívták akkoriban –, melyik tóparti település a jó, hol van bulihely, merrefelé veszélyesek a rendőrök, mivel ott annyian vannak, mint az oroszok. Útközben a déli parton figyelmeztettek, vigyázzak, mert valami Huligán Találkozó készül, ami nyilván belügyis provokáció, hiszen maga a szó, hogy huligán, az egy orosz szó, a magyar rendőrség onnan átvéve használja, ellenben mi önmagunkat csak jampinak, csövezőnek, esetleg fejnek hívjuk. Például: „A fejek most Almádiban hédereznek.” Vagyis a Huligán Találkozót azt a belügyisek találták ki, hogy mi azt higgyük, mi találtuk ki, és a buli meghirdetett napján vagy előtte a vonatállomáson, ha bedőlünk a dumájuknak, lehalásszanak minket. Mert most már mi vagyunk a célszemélyek, ugyanis megszűntek az ellenforradalmárok, elfogytak, bevitték mindet, elvégre 1963 van.

Már csak az is boldoggá tett engem azon a nyáron, hogy a kinézésem, az életkorom szerint én is a csövezőknek a kasztjába tartoztam. Hogy messziről felismertük, köszönés nélkül megszólítottuk egymást. Közös ellenfeleink, a rendőrök és a nyomozók csak szorosabbá tették a szövetségünket.

Mert bírósági perek is voltak akkoriban, mégpedig a szervek és az újságok szerint úgynevezett huligánperek, a Nagyfa meg a Belvárosi galeri pere. Azok után jöttünk mi, a Balatonnál csövezők, mint a következő szelet a szalámitaktikában.

Három vagy négy nevet hallottam állandóan emlegetni Füreden, mikor azon a nyáron először csöveztem ott. Éjszaka a Vitorlás kertjében összetolt asztalok körül ülve szótték bele a dumájukba egyre-másra ezt a három vagy négy nevet a fejek. Így mentek körbe a nevek: Mózes, Bambínó, Sípos Szőke és valami Vörös Pierre, megkülönböztetendő a Barna Pierre-től, aki „egyszer éjjel, a múlt héten átvitte a zongorát az Aranyhídba abból a sarki presszóból Almádiban.”

Megköszöntem a stoppot, kiszálltam valami Skodából vagy Trabantból – az autók többnyire nagyon rendesek voltak, már amelyik megállt, büszkélkedtek azal, hogy szívességet tesznek –, és mentem rögtön keresni a fejeket, hogy tudnak-e valahol itt egy kéglit éjszakára, holnap úgyis megyek tovább, aztán vagy odamentem előbb lecuccolni, vagy pedig máris egyenesen az illető település bulihelyére, ahol majd összejönnek a fejek. Lehetett oda csajokat hozni, ott is voltak csajok, persze ez volt a mozgatója az egésznek, a tánc nem is számított annyira, az én részemről legalábbis nem. Én csak ültem a szélén a társaságnak, hallgattam a dumáikat. Nagyon tudtam szürke foltá változni. Én voltam a legfiatalabb. Nem is mertem csajozni. Ha valami az ölembe pottyant volna, nem mondom. Dehát nem pottyant. Csak Zsuzsára lehetett nekem gondolni, aki Füreden volt. Majd meglátogatom.

